

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI

SLOVENSKI UČITELJ

**Pedagoška
revija
in glasilo
Slomškove
družbe
v Ljubljani**

2

**Leto XLII
1941**

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 8. Naročnina letno din 60.—. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravištvo. Izdajatelj in lastnik je „Slomškova družba“ v Ljubljani. Odgovorni urednik: Ivan Strukelj. Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebina 2. štev.: † Rudolf Pečjak. — Božično zborovanje Slomškove družbe. — Nauk o duši (E. Bojc.) — Psiha slovenskega naroda (prof. E. Deisinger). — Problemi šolskih neuspehov (Franjo Čiček). — Nova slovenska berila za ljudske šole. — Prosti spis (Ana Galetova). — V prelepi samoti (Fr. B. Vaněk). — Šolarska knjižnica (K. Hafner). — Književne vesti.

Opravičilo. V prvi številki je nekaj tiskovnih pomot, kar naj nam p. n. bralci blagohotno oprostijo. S.

Vse p. n. naročnike »Slovenskega Učitelja« obveščamo, da so tiskarne zaradi zvišanja plač osebju in zaradi povišanja cen papirju ter sirovinam podražile tisk revijam in časopisom.

Ker pa je s tem izdajanje »Slovenskega Učitelja« znatno obremenjeno in te obremenitve ob sedanjih naročnini Slomškova družba ne prenese, zato je širši odbor v svoji seji dne 3. januarja 1941 sklenil, da znaša odslej članarina za vsakega člana 70 din. Žene učiteljev, članov Slomškove družbe, ki ne prejemajo lista, plačajo 20 din. Naročnina sama pa znaša 60 din. Vse to naj se plačuje centrali s položnico, ki je bila priložena 1. številki letošnjega »Slov. Učitelja«. Vse druge obveznosti poravnajte pri podružnicah samih. Kdor bi ne mogel poravnati vseh obveznosti do centrale naenkrat, dovoljeno mu je, da to stori v 2 obrokih, toda samo v prvi polovici leta, to je pred občnim zborom, da more blagajnik sestaviti obračun in proračun, ki ga sprejema in odobruje občni zbor meseca julija ali avgusta.

Tovariši-ice! Vzgojitelji smo in kot taki dolžni vzgajati mladino k redu, kar pa je mogoče le tedaj, če smo sami redni v izpolnjevanju svojih dolžnosti!

Končno opozarjamo, da smo sklenili obnoviti podporni sklad Slomškove družbe. Prva dva, ki sta za sklad darovala po 100 din, sta: Vider Josip in Grad Boris v spomin umrlemu tovarišu Rudolfu Pečjaku. Dalje smo prejeli od neimenovanega 100 din, od P. L. 50 din in od A. R. 20 din. Skupaj 370 din. Bog živi posnemalce!

Člane podružnice Slomškove družbe Ljubljana - mesto vljudno prosim za poravnavo zaostalih članskih prispevkov, ki znašajo:

Za leto 1940: za »Slovenskega Učitelja« 50 din, lokal Slomškove družbe 12 din, članarina 10 din, enkratni prispevek za Slovenski dom 40 din, skupaj 112 dinarjev.

Za leto 1941: prispevek za centralo 70 din (»Slovenski Učitelj«, članarina in lokal) in podružnična članarina 5 din, skupaj 75 din.

Jos. Tavželj, blagajnik.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 60 din.

Položnice Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« imajo št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki. Uprava in uredništvo.

Slovenski Učitelj

Pedagoška revija in glasilo »Slovenske družbe«

Leto XLII • V Ljubljani 5. februarja 1941 • Štev. 2

† Rudolf Pečjak

rojen 9. maja 1891 v sončnih Hinjah nad Žužemberkom, je obiskoval ljudsko šolo v Novem mestu, pripravljali tečaj trgovske šole v Ljubljani, učiteljske v Ljubljani in enoletni tečaj za meščanske šole v Mariboru. Obiskoval je tudi komercialni tečaj na srednji tehnični šoli v Ljubljani in ga dovršil z odličnim uspehom.

Služboval je kot začasni učitelj v Ribnici, kot stalni učitelj v Mostah pri Ljubljani, kot stalni meščanski učitelj I. deške meščanske šole v Ljubljani, dalje v Trziču, od koder je bil imenovan leta 1924 tudi za okr. šolskega nadzornika v Kranju, toda bil že po 1 mesecu in 12 dneh razrešen in bil zopet meščanskošolski učitelj v Trziču, nato je bil imenovan leta 1928 za ravnatelja novoustanovljene meščanske šole v Št. Vidu nad Ljubljano in bil od tu premeščen leta 1938 za ravnatelja II. deške meščanske šole v Ljubljani (Bežigrad). Umrl je 27. decembra 1940 zadet od kapi.

Bil je vso službeno dobo odlično ocenjen, kar priča, da je bil izboren učitelj-pedačog, ki se je posvečal šoli z vso dušo in ljubeznijo. Mladini je bil dobrohoten pa resen oče, enak je bil članom učiteljskega zbora. Pouk njegov je bil zanimiv in zajemljiv, zato pa so njegovi učenci bili dobro podkovani v predmetih, ki jih je on sam učil. Pedagoško znanost je pridno zasledoval, oprijemal se je pa le tega, kar je bilo res dobro in ni služilo le poskusom, temveč tudi učenju. Bil je učitelj-pedačog, ki ni zametal vsega iz stare šole in je upošteval tudi njene vrline. Da je bil strokovnjak, pričajo tudi njegove knjige, ki jih je spisal in so uvedene v meščanskih šolah. Tako n. pr. Zgodovina za II., III. in IV. razred, o katerih se vsi učitelji meščanskih šol prav pohvalno izražajo. Tudi mnogi drugi učitelji segajo po njih. V družbi tovariša Gašparija pa je spisal tudi čitanki za III. in IV. razred. Bil je pa tudi splošno literarno delaven. Že kot učiteljskičnik je izdajal med tovariši Pripravnika, ki ga je pošiljal v zameno našim južnim učiteljskičnikom in je tako gojil lepo vez z našimi južnimi brati. V »Vrtcu« se je udeleževal že tudi kot mlad učiteljskičnik in pozneje kot učitelj. Mladinsko čtivo je silno visoko cenil. Poleg »Vrtca« je pisal tudi v »Razore«, mladinski list za učence meščanskih šol. Zelo pri srcu so mu bile mladinske

igre. Spisal je sam igro »Kraljična z mrtvim srcem« in »Zbirko japonskih pravljic«. Še ne objavljeno, toda dovršeno je zapustil daljšo mladinsko povest. Strokovno pa se je udeleževal prav pridno in uspešno s temeljitimi članki in razpravami v »Slov. učitelju« in tudi v listu »Meščanska šola«. Poleg tega je bil izboren predavatelj v strokovnih društvih, tako v društvu meščanskošolskega učiteljstva in v Slomškovi družbi, kakor tudi v prosvetnih društvih. Posebno rad je v mlajših letih nastopal na odrih kot igralec in vodil igre.

Pokojni ni bil samo vsestransko naobražen in delaven mož, ampak tudi kot človek blažega značaja in zlatega srca. Sovraštva ni poznal. Vsakemu človeku je skušal pomagati in mu privoščil lepo besedo, čeravno je bil dotični politično njemu nasproten. Zato so ga visoko cenili tudi slednji. Njegova srčna kultura se je izražala v vsem njegovem dejanju in nehanju. Svetovnonazorno je bil odločen pristaš krščanskih načel, po katerih je tudi živel.

Tudi letos se je udeležil duhovnih vaj, čeravno bi mu telesno bolj prijalo iti v toplice. Tudi drugih katoliških prireditev se je redno udeleževal. Svojim prijateljem je bil srčno vdan. Rad je bil nedolžno vesel, le tu pa tam ga je obšla čudna tegoba, posledica glodajoče bolezni. A upali smo, da bo tudi to premagal, pa je Previdnost božja ukrenila drugače.

Nenadna smrt je hudo zadela njegovo družino in številne prijatelje. Tolaži pa nas upanje, da je dobri Rudi za svoje delo in lepo življenje bogato poplačan pri Bogu, ker je vanj veroval, upal in ga ljubil. Pokoj njegovi plemeniti duši!

Božično zborovanje Slomškove družbe

Letošnje običajno božično zborovanje je Slomškova družba preložila na 4. januar zaradi daljših božičnih počitnic. Kakor običajno je bila ob 9 sveta maša v frančiškanski cerkvi, nato pa v frančiškanski dvorani zborovanje. Na programu so bila tri sodobna in važna predavanja. Profesor dr. Hanželič je govoril o potrebi mladinske organizacije; dr. Farkaš, salezijanec, o knjižicah, ki jih izdajajo salezijanci, učitelj Peter Golobič pa o delu učitelja proti alkoholizmu.

Spomínu dr. A. Korošca

V začetku zborovanja je predsednik Štrukelj pred dnevnim redom v daljšem govoru spomnil zborovalce na prezgodnji odhod v večnost slovenskega voditelja, predsednika senata in prosvetnega ministra dr. A. Korošca. V vidni žalosti so stali zborovalci ob svojih sedežih in spremljali govornika, ki je v zgoščenih besedah prikazal moža, voditelja slovenskega naroda, ljubitelja mladine, šole in učiteljstva, velikega dobrotnika vseh, modrega državnika, krmarja Jugoslavije... Pokazal je njegovo veliko vero v moč slovenskega naroda, ki mu je gotova, ako bo koreninil v veri in morali. Pokazal je tudi njegov zgled za skrb in delo za domovino, ki nam je vsem trajen vzor. — Res, dr. Korošca ni več, ostale pa so njegove ideje, ki naj žive med nami, njemu pa večna slava! Turobno so zadoneli po dvorani trikratni slava-klici, po tisti dvorani, ki je ob njegovi navzočnosti zaorila od nenehnih živio-klicev, ko je bil zadnjič med nami.

Rudolfu Pečjaku v slovo

Spomnil pa se je tudi prerano in tako tragično umrlega tovariša, odbornika in predsednika kulturnega odseka, ravnatelja meščanske šole Rudolfa Pečjaka. Zgubila je družina vzornega očeta, zgubila Slomškova družba mnogoletnega odbornika in delovnega sotrudnika, zgubila domovina kulturnega delavca, šola premišljenega pedagoga. Že v času študija je propagiral krščanske in slovenske ideje. Izdajal je »Pripravnika« in v njem stalno navduševal svoje tovariše za resnico božjo in materino besedo. Mnogo je delal tudi za mladino in je zanjo izpeval, kar mu je narekovala duša in česar mu je bilo polno srce; zlasti v »Vrtcu« ga najdemo pod raznimi imeni. Ko pa je postal učitelj, je poleg šole posvetil svoje moči tudi prosvetnemu delu v izobraževalnih društvih, ker se je zavedal, da je širjenje izobrazbe tudi izven šole delo ljudskega učitelja. Svoj učiteljski poklic je visoko cenil. Zavedal se je, da je zmağa idej mogoča le v organizaciji. Zato se je takoj pridružil učiteljem Slomškarjem v kočevskem okraju in jim je ostal zvest v vseh okrajih, kjer je služboval. Dolga leta je bil vnet in preudaren odbornik v osrednjem odboru. Tovariši in tovarišice ga poznajo kot veččega in globokoumnega predavatelja. Da bi dvignil uspehe v meščanski šoli, ki se ji je posvetil z vso vneto, je sestavil zanje zgodovinske knjige in berila. Njegovi mladinski spisi pa kažejo, kako globoko je doumel mladinsko dušo in kako jo je znal dvigati k luči. Pa tudi številni pedagoški članki, ki jih je priobčeval v »Slovenskem učitelju«, so ga kazali kot izredno in vsestransko izobraženega vzgojitelja. Njegovi odnosi do Boga in Cerkve so bili vedno pravilni; ni se morebiti kazal pobožnjaka, toda njegovo pravilno in lepo življenje po veri mu je najboljšo spričevalo, ki mu ga moremo dati. Udeležil se je tudi zadnjih učiteljskih duhovnih vaj in tečaja KA. Ko se danes skupno poslavljamo od njega, ki je še pri zadnjem zborovanju tako vneto posegal v razgovor, se mu zahvaljujemo za vse, kar nam je dal iz svoje bogate notranjosti, in mu želimo večnega pokoja pri večni Luči. — Zborovalci so mu zaklicali trikratni: slava.

Delo za mladino v mladinski organizaciji

Kot prvo predavanje je po začetnih pozdravih vseh udeležencev imel g. dr. R. Hanželič o potrebi dela za mladino v mladinskih organizacijah. V uvodu je pokazal, kako je Francija vso dobo po svetovni vojni zanemarjala to delo, kako pa je Nemčija vso skrb obračala prav temu delu. Iz tega bi se dalo sklepati, da je Francija tako hitro klonila prav zato, ker ni imela v premagovanju in odpovedi vzgojene mladine, ki je zato hitro odpovedala, da pa je bila nemška mladina za trdo odpoved, ki jo je vojna od nje zahtevala, bolj pripravljena. Ker imamo tudi Slovenci izrek: Mladina je naša bodočnost — h kateremu lahko pristavimo: ali propast, moramo tudi Slovenci za vzgojo mladine vsestransko skrbeti. Zlasti smo dolžni to mi, ki nas je božja previdnost postavila v vzgojne poklice. Najbolj pa bi morali skrbeti za tisto mladino, ki je v najbolj razburkani in nevarni dobi, ko zapušča šolo. Ugotoviti moramo, da je ta najbolj zapuščena in najmanj upoštevana. Z nekakim 13. letom tej mladini postane družinski krogi premajhen in si zato išče nove okolice izven družine, v kateri upa najti odgovora na vsa tista vprašanja, ki ji jih družina ni razjasnila; išče si prijateljev, išče družčine, ki je potrebuje. V teh letih pa ni še dovolj kritična in ne zna ločiti, če je ta družba zanjo dobra ali ne. Zato je največje važnosti, da za dobro družbo te mladine povsod in vedno skrbimo. Ako je ta družba dobra, bo tudi mladina dobra, ako pa ni, bo tudi naša mladina vedno bolj skvarjena. Če zasledujemo prav to doraščajočo mladino, vidimo, da je v prenekaterem primeru proč od Kristusa. Nimamo pa je pravice obsojati, dokler nismo storili vsega, da smo poskusili obdržati jo v Kristusovi bližini, ali, če je zašla, da smo storili vse, da jo pripeljemo nazaj. To je naša velika dolžnost pred Bogom, pred narodom

in pred državo. Vemo pa, da išče mladina po svoji čustvenosti smernic in odgovorov na svoja vprašanja tam, kjer najde več razumevanja, kjer ji okolje bolj odgovarja. Tako se dogaja, da imajo pogosto večje in boljše uspehe nasprotniki krščanskih idej in da se mladina kaj rada oklepa zaradi čustvenega poudarka celo prevratnih idej. Zato pa je zopet za nas ponovna in večja dolžnost, da se posvetimo skrbi za mladino, ker so naše krščanske smernice prave. Danes nastopa zmota, laž organizirano; zato je nujno, da je njej nasproti organizacija resnice. Nato je podal lepo paralelo obeh organizacij: organizacije, ki sloni na krščanskih načelih, in one, ki ji takih načel manjka. Močne mladinske organizacije na krščanskih načelih nam je v današnjih časih treba kakor vsakdanjega kruha. Če bi take organizacije ne imeli, bi jo morali ustvariti. Toda take organizacije imamo: KA, ZFO in ZDK. Ko je govoril o triletnem programu le-teh, je povabil vse učiteljstvo k sodelovanju.

Predsednik Štrukelj se je predavatelju za živahno in bogato predavanje, polno smernic za izvenšolsko delo, iskreno zahvalil, nato pa še pozdravil takoj ob začetku predavanja došlega načelnika prosvetnega oddelka banske uprave dr. Sušnika, izseljensko učiteljico Azmanovo, predstojnika lazaristov g. Čontala, predsednika Katehetskega društva prof. Pavlina, predsednika organizacije bojevnikov prof. Rateja i. dr.

Moderni tiskovni apostolat

Nato je predaval dr. Farkaš o salezijanskih knjižicah. Podal je kratko zgodovino začetka tega modernega tiskovnega apostolata. Kakor so imeli Avstrijci svoj »Zweigroschenblatt«, Hrvati »Dinarštampo«, tako so pred nekaj leti začeli salezijanci izdajati svoje dinarske »Knjižice«. Te izhajajo štirinajstdnevno in nudijo ceneno berilo o vseh sodobnih vprašanjih. Zaradi krize si ljudje ne morejo kupovati dragih večjih knjig; so pa tudi časi taki, da ne moremo večjih knjig študirati, ker nimamo časa za to. Tako so nam drobne knjižice kar dobrodošle. Dr. Korošec je nekoč, ko so izšle knjižice o komunizmu, dejal: »Vaše knjižice imajo samo eno napako: premalo reklame delate zanje!« Kjer so te knjižice še neznane, naj bi učiteljstvo naročilo vsaj nekaj izvodov, da bi potem ljudstvo opozorili nanje; četudi so že precej razširjene, je vendar še nekaj krajev, kjer jih še ne poznajo. Pa bo tudi učiteljstvo samo imelo od branja teh knjižic, ki so sodobne in aktualne, svojo korist. Izdajatelji se trudijo, da za vsako vprašanje, ki se pojavi v življenju, poiščejo pravega odgovora v kratkih, zgoščenih besedah, kar je za človeka, ki ima kakor učitelj vedno polne roke dela in le malo časa za tak študij, velike koristi. Ako bi se tisoč učiteljev in učiteljic naročilo na »Knjižice«, bi bila založništvu lepa pomoč, učiteljstvu prav tako lepa korist in še ljudstvu, kamor bi učitelji oddali prebrane knjižice, ponovna korist.

Na delo proti alkoholizmu

pa je bil naslov tretjemu predavanju, ki ga je imel g. Peter Golobič. Predavatelja poznamo že kot pobornika protialkoholnega gibanja, kot odbornik društva »Tрезnost« pa je Slomškarje zopet opozoril na važno delo za iztрезnjenje naroda, kateremu moramo posvetiti vse moči. Zbrano in neprisiljeno je podal pregled velikega in mnogovrstnega zla, ki ga alkoholizem povzroča, in je takoj na to nanizal vrsto dolžnosti, ki jih nalaga iztrebljenje tega zla, ki je nekaka narodna bolezen. Prosil je Slomškovo družbo in Slomškarje, naj, ker se zanimajo za vse dobro in koristno delo, tudi tu zastavijo svoje moči kakor nekdaj. V šoli je delo za enkrat le odvisno od slučaja in dobre volje. Treba pa je v naša berila primer-nih sestavkov, za pouk o škodljivosti alkohola je treba primer-nih in zadostnih učil, ki jih zdaj nimamo. Naši mladinski listi pa naj bi prinašali tudi takega beriva, ki bi mladino pripravljalo na brezobziren boj alkoholu. Učiteljstvo naj

pomaža poživiti mladinsko organizacijo »Mladi junaki«. Društvo »Treznost« pa bo izdalo predavanja, ki se jih bo učiteljstvo lahko posluževalo za svoje šolsko in izvenšolsko delo v boju proti alkoholizmu.

O vseh treh predavanjih je predsednik nato otvoril debato. Pred to pa je spregovoril, živahno pozdravljen, načelnik prosvetnega oddelka dr. Sušnik nekaj pozdravnih prisrčnih besed. Pohvalil je delavnost članstva Slomškove družbe, ki v vsakih počitnicah porabi vsaj en dan, da se zbere k posvetovanju o svojem delu in vedno mu glavni odbor pripravi nekaj aktualnih predavanj, ob katerih se pomeni o svojem nadaljnjem delu. Ko prosijo razne organizacije za pomoč, bo treba svoje delo še podvojiti; zato pa želi vsem zborovalcem v novem letu največ osebne sreče, pa tudi sreče in blagoslova pri vsem šolskem in izvenšolskem delu.

Predsednik se je g. načelniku prav lepo zahvalil za bodrilne besede, zborovalci pa so se mu zahvalili z dolgotrajnim odobravanjem.

Razgovor o predavanjih je bil zelo mnogostranski in temeljit. Udeležili so se ga: tov. Vider, Grad, Rusjan, Dobovškova, Galetova, Malešič, Skulj, dr. Žitko, Hladnik i. dr. Izzvenel je v polno pripravljenost za delo doraščajoče mladine, za širjenje sodobnega katoliškega tiska, posebej pa še »Knjižic«, in za protialkoholno delo v vsakem pogledu.

Poklonitev na grobu dr. Korošca

Končno je predsednik še pozval zborovalce, naj se polnoštevilno udeleže obiska na Navju popoldne ob pol treh. Odhod izpred Miklošičevega spomenika. Učiteljice so svoje posebno zborovanje v KA morale nastaviti že na pol dveh in kongregacija na pol petih, da se je moglo vse učiteljstvo udeležiti poklonitve na grobu našega narodnega voditelja in prosvetnega ministra dr. Korošca.

Nekaj sto učiteljev in učiteljic se je v najtišjem molku razpostavilo okoli groba. Pristopil je šolski upravitelj Fister France, ki je z globokim občutjem recitiral »Učitelju naroda!«, spominsko recitacijo, ki jo je spesnil za to priliko. Končal je: Tvoji zgledi nas bodo vodili pri vzgoji in uku slovenske mladine, da bo cvetela v večjo čast božjo, za srečo kralja in domovine! Učitelji in učiteljice so prižgali lučce, položili šop svežih rdečih nageljnov, potem pa zapeli ljubljene mu voditelju njegovo »Glej, zvezdice božje« in »Moje srce je ranjeno«. Nato so se razšli deloma po opravkih v mesto, deloma že na vlak.

Prihodnje zborovanje bo o veliki noči.

E. Boje

Nauk o duši

IV. DEL

ČUSTVOVANJE

O čustvovanju sploh

(Dalje.)

Čustva so mnogo bolj nestalna in menljiva doživljanja kot intelektualna doživljanja in zato jih je tudi mnogo težje opazovati. Pažnja, ki intelektualna doživljanja dela jasnejša, pa čustva naravnost izganja iz zavesti. Tudi govor ni najboljši posrednik naših čustev. Ni namreč niti enega jezika, ki bi imel dovolj besed za izražanje čustev, a tudi, kolikor jih ima, nam ne morejo jasno izraziti čustev. Čustva nas ne puščajo kot intelektualni pojavi ravnodušne do okoljnih predmetov. Nikomur ni vseeno, ali okuša n. pr. grenko ali sladko, občuti blago dišečo rožo ali usmra-

jene cunje, posluša glas slavca ali ropot oglušujočih strojev, temveč ti občutki v nas vzbujajo duševno večje ali manjše u g o d j e ali n e u g o d j e , dopadenje ali nedopadenje. Okusna jed nam gre v slast, postana nam ne diši, lepa slika nas razveseljuje, pokvarjena in grda nas ne zanima, mi-loščina, ki jo damo siromaku, nas osreči, trdosrčno ravnanje s sočlovekom nas potre, uspešno rešena naloga nas opogumi in vzradosti, čeprav naš je prej mučila, molitev nas umiri, dočim nas življenjska nevarnost bega. Pri čustvih ločimo k v a l i t e t o in i n t e n z i t e t o.

Čustva je treba dobro ločiti od občutkov. Dočim se občutki v prvi vrsti nanašajo na vnanje predmete, pa se čustva nanašajo na n a s s a m e. Ona razkrivajo stanja naše zavesti v poedinih trenutkih. Vendar čisto emocionalna duševna stanja brez neposredne ali posredne zveze z intelektualnimi zavestnimi vsebinami ne morejo obstajati. Teže je ločiti organske občutke od čustev. Reprodukcijske čustev ne odgovarjajo več prvotnim čustvom. Sicer s podoživljanjem lahko pridejo tudi solze v oči, smeh na lica, a to ni obnovljena žalost ali veselje, ampak spet aktualno čustvo, ki ga doživljamo znova s pomočjo spominske predstave. Ker so čustva vedno aktualna, ne nastopajo nikdar sama zase, ampak vedno povezano z drugo vsebino. Čustva so univerzalna doživljanja. Govorimo o mešanih čustvih i. dr. (n. pr. jemo čokolado, čeprav nas bole zobje). Skupnost čustev z organskimi občutki imenujemo r a z p o l o ž e n j e ali tudi tako ali drugačno »voljo« (veselost, žalost, zadovoljnost, napetost, blaženost, zaskrbljenost). Vsa ta razpoloženja imajo znak ugodja ali neugodja, ker so zvezana z določenim čustvom, ki prepaja vse naše duševno počutje, tako da s kakim nasprotnim (negativnim) čustvom ne more biti zlahka razglašeno. Vendar naglo spreminjanje ni izključeno (n. pr. otroško vriskanje pa smrtna potrto). Nenadno in z veliko silo delujoče čustvo imenujemo a f e k t (jeze, obupa i. p.). Od razpoloženja se ločijo z naglostjo in izključnostjo. Vedno je pri tem določena tudi volja, bodisi pospešujoče (srd, sovraštvo, veselje) bodisi upadajoče (strah, sram, bojazen).

Razmerje pozitivnosti (ugodja) in negativnosti (neugodja) pri čustvovanju ni protirečno (kontradiktorno) kot pri mišljenju. Minimalno ugodje tu sovпада z minimalnim neugodjem v medsebojni spojenosti (kontinuum). To je nevtralna, čustveno indiferentna, skupna minimalna točka p r o t i v n e g a (kontrarnega razmerja) pozitivnega in negativnega čustvovanja. To razliko ne smemo zamenjati s s t o p n j e v a n j e m.

Kadar čustvujemo, nismo notranje dejavni; čustvo je nekak duševni vtis, ki ga redno vzbuja v nas predstavno in miselno doživljanje. Čustvu se t r p n o (pasivno) prepuščamo, šele hotenje, ki redno temelji na čustvu, nas stori dejavne. Torej so čustva k o n t r a r n o p o z i t i v n a ali n e g a t i v n a doživljanja t r p n e g a z n a č a j a.

Kakor predstave in misli, tako so tudi čustva še pristna ali n e -pristna. Pristno je vsako čustvo, ki je neposredno in istinito. Poleg tega pa čustvujemo tudi nepristno, ko si n. pr. samo s svojo predstavno in miselno fantazijo, spominsko ali pričakovalno predočujemo te ali one

vrednote oziroma nevrednote, ki spričo njih tako ali drugače čustvujemo. Ta razlika ni gradualna, ampak kvalitativna in je neodvisna od vprašanja, ali gre za ugodje ali neugodje ter ali gre za večje ali manjše čustvo. Dočim to razliko med pristnim in nepristnim čustvovanjem smatramo za dejno, prištevamo razliko med pozitivnim in negativnim ter večjim ali manjšim čustvovanjem k vsebinski strani čustva.

Čustva so edini predočevalci vrednot in te so edini njihovi predočevalci. Vrednote so s čustvovanjem v istem razmerju, kakor so osnove napram predstavam in dejstva napram mislim. Tako telesnemu ugodju odgovarja vrednota prijetnosti, čustvovanju ob krasni sliki lepota, ob dobrem delu dobrota, slabemu odgovarja zloba (tudi pravica — krivica), pri znanstvenem delu nam gre za resnico, neresnico, v cerkvi za svetost.

Veliko raznolikost in množičnost čustev delimo na kvalitativno različne skupine. Predvsem na pozitivne (n. pr. veselje, lju-bezen, ponos, nada i. p.) ter negativne (n. pr. strah, skrb, sumnja, jeza i. p.). Čeprav je ta delitev najprirodnejša, pa je vendarle presplošna. Zato ločimo še čutna pa duhovna čustva ter afekte.

Zelo močna intenzivna, naglo nastopajoča čustva imenujemo afekte, ki so »premljani redno tudi z močnimi telesnimi kretnjami in izrazi (od strahu prebledimo, jezni stiskamo pest). Afekte pa ločimo od strasti, ki pomenijo kronično stanje.

Že Kant je delil afekte na »stenične« (izvirajoče iz moči) in astenične (iz slabosti). K prvim prištevamo jezo, srd, sovraštvo, pogum, radost; k drugim pa strah, bojazen, gram, skrb, žalost.

Čutna čustva

Čutna čustva se vežejo s čutnimi zaznavami. Pri tem mislimo navadno le na nižje občutke (okus, vonj i. p.) ter na vitalne občutke, ki vzbujajo najmočnejša čustva (glad, žeja, sitost, utrujenost i. p.). Slabotni občutki izzovejo tudi slabotna čustva. Občutki umerjene jakosti vzbude najprijetnejša čustva. Prejšnjim, kvalitetno nasprotnim čustvom sledeča čustva občutimo vedno močnejše kot sicer (n. pr. če smo prej uživali grenko, nam je sladka jed toliko sladkejša, odmor se po trudu toliko bolj prileže, zdravje po bolezni tem bolj občutimo). Pa tudi od našega telesnega in duševnega stanja zavisí jakost čustev (če smo n. pr. siti ali lačni, razpoloženi, nerazpoloženi, zdravi ali bolni).

Slikarska umetnina nam nudi užitek, ki ni zgolj čutnega značaja, čeprav je lepotno čustvo čutno vezano. Čutna estetska čustva se v razliki od duhovnih estetskih čustev imenujejo tudi »nižja« nasproti »višjim«. Bela barva vzbuja prijetna, vesela čustva, črna žalostna, siva pa slaba. Nasičene barve (srednje svetle) vzbujajo prijetnejša čustva kot preveč svetle ali temne. Tudi visoki zvoki vzbujajo lahka, nizki pa otožna čustva. Šumi pa vzbujajo neprijetna čustva. Za kombinirane barve velja, da največje ugodje vzbujajo kombinacije komplementarnih barv, kot n. pr. rdeče in zelene, rumene in modre itd., neugodje pa n. pr. rdeča in modra, zelena in rumena. Veliko vlogo igra tu tudi sorazmernost črt, simetrija, oblika sploh. Pri tem so predmeti sestavnejših oblik dopadljivejši od onih, ki imajo

enostavne oblike (krog n. pr. bolj uĝaja kot premica, kriŝ bolj od kroĝa, zvezda bolj od kriŝa itd.). Tudi pri glasovih vzbuja ritmika in harmonija uĝodje, aritmiĉnost in disharmonija pa neuĝodje. Uĝodje ali neuĝodje ĉesto znatno pospeŝujejo tudi *a s o c i a t i v n i* ĉinitelji, t. j. vse ono, na kar nas opaŝene barve in glasovi spominjajo.

Duhovna ĉustva

Duhovna ĉustva se veŝejo z viŝjimi »duhovnimi« naĉini uĉinkovanja naŝe zavesti. Predvsem so ta duhovna ĉustva mnogo sestavnejŝa kot ĉutna. Duhovnih ĉustev pa je zelo mnogo po kvaliteti, zato je tudi razdelitev teh pri razliĉnih psihologijah razliĉna. V glavnem jih delimo na *f o r m a l n a* in *m a t e r i a l n a* ĉustva.

K *f o r m a l n i m* ĉustvom spadajo ĉustva *m o ĉ i*, kot n. pr. ĉustvo ob uspehu, napredovanju, ĉustvo jasnosti, razumevnosti, obilnosti ter nasprotja: ĉustvo slabosti, nezmoŝnosti, nejasnosti, vsakdanjosti, dolgoĉasja. Zlasti spada sem uĝodje zaradi primerne vzburjenosti naŝe reproduktivne in logiĉne dejavnosti ter lahkeĝa poteka duŝevnega dela (kar n. pr. ustvarja razpoloŝenje za vice!). Sem spadajo dalje tudi ĉustva *n a p e t o s t i*, kot n. pr. priĉakovanja, razoĉaranja, preseneĉenja, potrpljenja, dvoma. Posebno pomembna so ĉustva strahu in bojazni.

M a t e r i a l n a ĉustva pa delimo na *o s e b n a* in *s t v a r n a*. *O s e b n a* ĉustva razpadejo na *l a s t n a* (egoistiĉna) in *t u j a* (altuistiĉna). K prvim spada zlasti samoljubje (samoĉustvovanje), ki je znak ĉlovekove egocentriĉnosti, dalje iz teĝa izvirajoĉe ĉastihlepje, ĉastiljubje ali osebna vrednost, ponos, pa tudi niĉemurnost; po drugi strani ĉut manjvrednosti, pohlevnost, skromnost, kes, srameŝljivost. — K tujim ĉustvom pa priŝtevamo: ljubezen, sovraŝtvo, soĉutje, soŝalje, dobrohotnost in zlohotnost, zaupanje, nezaupanje, spoŝtovanje, zaniĉevanje; tudi ŝkodoŝeljnost, zavist, neusmiljenost spada sem.

S t v a r n a (predmetna) ĉustva konĉno razpadejo na: a) logiĉna, b) estetska, c) etiĉna, ĉ) religiozna ĉustva.

Logiĉno ĉustvo

L o g i ĉ n o ali intelektualno ĉustvo nam nudi uĝodje ali neuĝodje ob naŝi duhovni aktivnosti, ko se skuŝamo dokopati do *r e s n i c e*. Zadovoljstvo, ki ĝa ĉutimo ob dobljenem izsledku (resnici), je toliko veĉje, kolikor dalje ĉasa smo se trudili. Ze o grŝkem matematiku Pitagoru pravijo, da je po uspeŝno postavljeni geometrijski teoremi ŝrtvoval bogovom sto volov, in tudi za Arhimeda je znano, da je ob najdenem zakonu o specifiĉni teŝi tekel po sirakuŝkih ulicah, vzklikajoĉ: »Heureka, heureka!« (Naŝel sem!) Za resnico in uĝodje ob njej so umski delavci pripravljene ŝrtvovati tudi telesne dobrine (sprehod po sveŝem zraku, to ali ono jed i. p.) in nekateri so ŝrtvovali v dani priliki tudi ŝivljenje za resnico. (Sokrat n. pr., Giordano Bruno i. dr.) Med te vrste ĉustva priŝtevamo: potrpljenje, da se bodo skoraj, kljub teŝavam, dokopali do cilja, odvratnost, ĉudenje, iznenadenje, (ne)razvidnost, izvestnost, verjetnostno (lo-

gično) čustvo. Intelktualna čustva niso pri vseh poedincih enako razvita (močnejša ali češča ter slabejša ali redkejša). Pri ustvarjalni fantaziji se mešajo z lepotnimi čustvi.

Logična čustva nahajamo tudi v vsakdanjem življenju, ko smo bolj ali manj r a d o v e d n i, da kaj izvemo, doženemo, izsledimo, najdemo. Čustvo radovednosti je kulturno nižja stopnja logičnega čustvovanja, razlikujoč se od njega v tem, da lahko sloni na kakršnih koli (radovedneževih) novih prepričanjih, dočim sloni »logično« čustvo samo na »znanstvenih« prepričanjih. Logično čustvovanje je m i s e l n o - o s e b n o; miselno zato, ker ima za neposredne psihološke podlage misli, osebno pa zato, ker smo s pozornostjo ob tem čustvovanju predvsem na teh mislih (ne toliko na predmetih).

Estetsko čustvo

Višje estetsko čustvo rezultira iz skladnosti ali neskladnosti lepih predmetov z idejo, s katero je oplojeno. Jasno je, da se ta čustva razvijajo iz nižjih, čutnih estetskih čustev. Njihov razvoj je vzporeden splošnemu duhovnemu razvoju. Otroci in preprosti ljudje niso sposobni živeti se v umetnine; doživljajo le čutna estetska in ne duhovna estetska čustva. Tudi vaja in navajanje izobrazita okus in pomagata usposobiti človeka za dojemanje lepote kakršne koli umetnine ali tudi narave. Kvalitete duhovnega estetskega čustvovanja so različne: l e p o t a narave in umetnine, svetá, osebnosti, dalje r a z l i č n o s t i, v z v i š e n o s t i, t r a g i č n o s t i in k o m i č n o s t i (humorja).

Estetsko čustvovanje je predstavno-predmetno; predstavno zato, ker ima za svoje psihološke podlage predstave, predmetno pa zato, ker smo s pozornostjo tu pri predmetih svojih predstav.

Etično čustvo

Etična (moralna) čustva vzbujajo dobra ali slaba dejanja v razmerju do bližnjega in do družbe sploh. Moralna zavest je kriterij za taka dejanja. Moralna zavest pa ni pri vseh ljudeh enaka; to zavisi od razvijanja in napredka duhovne kulture pri posamezniku ali narodu. Moralno zavest poedince v odnosu do njegovega osebnega dejanja in nehanja imenujemo v e s t, ki je človekov sodnik in zakonodajec. Če delamo po glasu vesti, imamo duševni mir, če ne, se nam vzbudi k e s a n j e. Veliko etične modrosti skriva Gregorčičev rek: »Ne samo, kar veleva mu stan (stanovska d o l ž n o s t), kar m o r e, to mož je storiti dolžan!« Dobro delo rodi odobravanje, navdušuje, zlo dejanje obsojamo z gnusom. V širšem smislu prištevamo sem tudi o s e b n a, zlasti pa s o c i a l n a čustva. Lahko rečemo, da s r e č a ali n e s r e č a človeka in družbenih edinic zavisi vprav v bistvenem pogledu od tega, v koliki meri so ta čustva pri njih razvita.

V širšem smislu lahko imenujemo to čustvovanje tudi v r e d n o s t n o (aksiološko). To čustvo je miselno-predmetno; miselno zato, ker sloni neposredno na mišljenju, predmetno pa zato, ker smo tu s pozornostjo pri predmetu (ravnanju, dejanju) samem.

(Dalje.)

Narodna kultura

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda

(Nadaljevanje.)

Tretji dan po božiču je

God nedolžnih otročičev

Na ta dan je tepežkanje, zato se imenuje god nedolžnih otročičev tudi »tepežnica« ali »pametva«. Vaška otročad vzame namreč v roke navsezgodaj šibo-tepežko in zadene torbo na rame ter hajdi tepežkat!

Mičen je ta običaj tepežkanja, saj se nam kaže v njem še vsa tista nepokvarjena in prostodušna ljubeznivost slovenske duše, ki želi vsej soseski le zdravja, moči, obilnosti in družinske sreče.

Hišno gosposinjo takole pozdravijo tepežkarji, nalahno jo udarjajoč s tepežko:

»Šip, šap,
Bog vam daj sreče in zdravja,
da bi bili veseli ko tičice v gozdu,
zdрави ko ribice v vodi,
močni ko medved v gori.
Da b' imeli toliko otročičev,
kol'kor ima vejica vršičev.«

Prvobitno je bil namen tepežkanja priklicati s tepežko speče sile rodovitnosti na dan, torej tudi zdravje, kar naj tepežkanje simbolično pomeni. S tepežkanjem so simbolično preganjali tudi zle bese, da bi človeku ne škodovali.

Tepežnico imenujejo ponekod na Gorenjskem tudi otepnico, pa tudi pametvo, saj človeka opominja, naj pametno živi, kakor pravijo mali tepežkarji:

»Pametva, pametva!
De b' dolg' let na svet doživel'
in si nebesa zaslužil!«

S šibo tepežko se sme otepati samo dopoldne, popoldne tepežkanje ne velja več.

Otroci dobe običajno kako malo darilo, kajti tudi tepežkarji govore slovenskemu ljudstvu s tisto besedo in prisposodbo, kakor si jo želi slovenska duša. Tudi v tepežnici trepeta toli vabeči prizvok sreče, veselja, zdravja, rodovitnosti, da sila tega podzavestnega žitja cezi kakor tenek curek tudi iz tepežnih pesmi.

Slovenci, ki nikoli ne pozabijo prerokovati in vedeževati, premotre tudi na tepežnico vreme za bodoče:

»Nedolžni otroci oblačni,
ne bodo otroci kruha lačni.«

Silvestrovo, slovo od starega leta

Kakor na božični večer, pokrope z blagoslovljeno vodo in pokade s kadilom tudi na Silvestrovo vse prostore svojih poslopij, pa tudi na njive in polja gredo, najsi je še tako velik sneg.

Na starega leta dan zvečer prinese gospodinja na mizo lepo dišeč poprtnik, da ga okusijo tudi na Novega leta dan.

V čas dvanajsterih noči po božiču, t. j. volčjih noči, spada tudi prehod starega leta v novo. Zato se poslužujejo še starega načina izganjanja in prestraševanja zlih duhov ali besov, da pokajo z bičem, ponekod pa streljajo z možnarjem. Pokanje z bičem na Silvestrovo je bila svojčas po Gorenjskem vsesplošno razširjena navada, tako da je bilo v tihoti zimske narave prav zanimivo poslušati tako pokanje z bičem, v katerem so bili mojstri zlasti vzniki lesa.

Obilno pa je prerokovanje in vedeževanje na starega leta dan. Dionizijsko živa sila slovenskega ljudstva se ni sproščala v kakem osvajalnem boju za tuje zemljine, ampak v prerokovanju in vedeževanju. Prerokovanje se je raztegnilo ne samo na vreme, na dobro ali slabo letino, na usodo bodočega leta, ampak tudi na bodoče življenjske procese, stvari in dogodke.

Slovenska duša je izredno č u j e č a, gleda v daljavo ter je vedno na preži pred zlimi dogodki, pojavi in raznimi hudimi časi, ki kakor temen oblak vedno znova vise nad slovensko zemljo. Tak temen, grozeč oblak so bili nekoč turški vpadi v slovenske dežele. Ko so ti stoletni vpadi naposled prenehali, je slovenska duša ostala še vedno na preži in prerokuje:

»Še enkrat bodo prihrumele turške vojske čez slovenske dežele, šle notri do Rena, vendar se bodo zopet prav tako hitro vrnile, kakor so prišle. Takrat bodo hudi časi, ko bodo j e k l e n i j e z d e c i pili vodo iz Rena. V slovenskih krajih bodo te vojske ostale kolikor toliko časa, da se bode en človek z dvema hleboma kruha lahko preživel v z a k r i t j u, ali porabil jih še ne bode; en hleb bi mu pa vendarle bil premalo. Ljudje se bodo poskrili po hribih, zbežali v gore, in le tisti bodo v gotovem zavetju, ki se bodo poskrili ne na podnožju in ne na vrhu gore, temveč v sredi gore. To bode najhujši čas, ki se ga je bati.«

Studenci vidovitosti prihajajo na dan kakor iz skrite narave rojeni; to je tako imenovano šesto čutilo alpskega naroda Slovencev.

Znana so prerokovanja tudi naslednje vsebine:

Da bode takrat hudo na svetu, ko se bo »železna kača« po svetu vila in ko bodo »jekleni ptiči« po zraku letali.

Tudi stara mitična slovenska narodna pesem ima prerokovalni pomen, s katero niso mišljeni samo divji turi, neresci in drugi simboli vse razdirajočega zimskega vetra, ne pōje samo o gígantih viharnih oblakov, temveč je gledanje bodočih dogodkov, kakor priča naslednja kitica:

»Jaz pridem iz dežele četrte,
kjer tice kraljestva si drže.
Železne kljune, parklje 'majo
in s pogledom otrovajo.
Med seboj v strašni vojsk' žive.
Ko toča mrlič' na tla lete.«

(Novice, 1869.)

Silvestrovo je bilo ne samo za dekleta, ki so bila godna za možitev, čas vlivanja svinca, da izvedo prihodnost, ampak je ljudstvo hotelo izvedeti predvsem, kakšni h u d i časi se mu obetajo, na kar prikazuje tudi slovenska »Stoletna pratika«:

»Kadar velik nozh bo Marka dal,
Padvansk Anton pa binkusthval,
Janes molil Svet' Telo klezhe;
Takrat upil bo zel svet gorje!«

(»Stoletna pratika« od 1801 do 1901),

Ljubljana 1847.

Tudi Valvazor nam poroča, kako zelo je bilo življenje Slovencev zvezano s prerokovanji, ki so se vršila na Silvestrovo. Na Mali grad v mestu Kamniku so prihajali ljudje od blizu in daleč k prerokovanju kakor k Delfom, ker je bil tam poprej tempelj malika sončnega božanstva.

(Valvazor, Ehre des Herzogtums Krain, knjiga XI., str. 543.)

Silvestrovo so nato zaključili s kako veselo kolomejko, z rajanjem in plesom, kakor je to še dandanes v navadi, vmes pa si pridno točijo in nalivajo čaj (lipov i. dr.), točno o polnoči pa si voščijo med seboj srečno in veselo Novo leto.

Novo leto

Na ta dan vstajajo dekleta zarana in hodijo k vodi. Katera prej pride, vrže v studenec jabolko, v katero je vtaknjen rožmarinov šopek, da bi laže in hitreje moža dobila.

Tudi hodijo na Novo leto dekleta mnodo darovat v o d i. To dejanje spominja na kult vodnega božanstva, kateremu so poganski Slovenci mnogo darovali. Vodi ljudstvo še dandanes pripisuje čudodelno, čarodejno, zdravilno in očiščevalno moč. Voda iz tega in tega studenca n. pr. ozdravi človeka vsakojake bolezni, voda iz onega studenca je zopet dobra zoper grižo, voda od tam povzroči n. pr. ženam lahek porod, voda iz kakega drugega gorenjskega studenca ozdravi vsakojake kožne bolezni: garje, grinte, lišaje itd., a studenec iz kake druge vasi pa ima zopet moč, da ozdravi bolno živino. (Gl. Valvazor, knjiga II., str. 152; knj. IV., str. 577 a, str. 596 in 597; knj. VIII., str. 781, in knj. XI., str. 278.)

Nadalje je po vsem Gorenjskem razširjena ljudska vera, da kakor kdo preživi Novega leta dan, tako bo vse leto. Kdor na Novega leta dan pade, bo v tem letu umrl.

Na Novega leta dan se vrstijo čestitke med sosedi, sorodniki, prijatelji in znanci, želeč si zdravja, veselja, sreče in zadovoljnosti ter dolgega življenja. Voščit prihajajo tudi razni rokodelski stanovi, predvsem dimnikarji, ki prinašajo koledarje z natisnjeno voščilno pesmico. Trgovci pa obdarujejo svoje stalne odjemalce takisto z lepimi koledarji, trговski podjetniki pa svoje nameščence s praktičnimi darili (predvsem z denarjem).

Otroci hodijo voščit Novo leto svojim botrom in botricam. Silna zamera in žalitev bi bila, ako bi ta običaj otroci zanemarili, tako razširjeno je to čestitanje po vsej Sloveniji. Vobče imajo Slovenci botrinstvo (kumstvo) v veliki časti. Smatrajo vsepovsod po Sloveniji za velik greh, prepirati se s svojo botro ali botrom. Od tod tudi narodna prislovica: Ženi se bliže ko moreš, botrini se dlje ko moreš. S tem hočejo reči, da boš nevesto dobro poznal in da se ne boš z botrino prepiral.

Zato imajo otroci na Novo leto zlasti dolžnost, spomniti se s kakim lepim voščilom svojih botrov in botric. Seveda jim morajo tudi voščiti vselej, kadar praznujejo svoj god, a na Novega leta dan pa se jim takisto poklonijo z voščilom na zdravje, srečo, dolgo življenje itd., za kar dobe običajno od botra ali botrice kako *vezilo*. Novoletna vezila botra in botrice obstoje večinoma iz praktičnih darov.

Vezilo je prej pomenilo le krstno darilo botra (botrice) otroku, ali to darilo so botri raztegnili tudi na otroška leta novorojenca. Vezilo naj bi v mitološkem oziru prvobitno pomenilo *vez*, ki jo je rojenica spredla otroku. S to nitjo ali vezjo je obvlekla okrožje človeškega življenja; to so usodne niti ali usodni *vož*. (Sem spadajo tudi sledeči običaji: Ženinu in nevesti pot prevezati, tako imenovana »šrang« na Gorenjskem, kadar gresta k poroki; dalje običaj, z nitmi obveči grede na njivi, da ne bi zelju škodovala »Preglavica« itd.)¹

Novoletno vezilo pa je simbol tistega vezila, ki ga je rojenica spredla otroku, kakor poje stara slovenska pesem:

»Meta, Meta,²
ljuba mila Meta,
ona naj ti spleta
srečna, zdrava leta!«

Novoletna voščila otrok botrom in botricam posegajo zatorej globoko v tradicijo starih običajev.

Poleg voščil naj omenim tudi *novoletne koledniške pesmi*. Veliko je število novoletnih koledniških pesmi slovenskega naroda.³

¹ Preglavico so si umišljali kot belo ženo, ki se opoldne ljudem brez glave pokaže in jih po krivih potih vodi. Prikazuje se tudi na cestah in po polju; če se ji lepo ogneš, ti ne bo ničesar storila, če ji pa greš drzno nasproti, te bo oslepila in ti prizadela nesrečo.

² Ena izmed rojenic.

³ Glej Štrekljevo zbirko narodnih pesmi; koledniške pesmi.

(Dalje.)

Problemi šolskih neuspehov

Čestokrat slišimo pritožbe tega ali onega učitelja, češ da se toliko trudi ter žrtvuje za šolo in njen napredek, ali z rezultatom svojega dela je pogostokrat nezadovoljen. Imel je najlepše namene, skrbno se je pripravljaj na šolsko delo ter skušal uveljaviti v svojem oddelku tudi sodobne izsledke na pedagoškem polju, vendar ni dosegel tega, česar je pričakoval. Ako je dosegel učne uspehe, mu odpovedo vzgojni ali pa narobe. Redki so primeri, da se mu posreči oboje. Harmonična povezanost vzgoje in pouka je še velika rakrana v našem šolstvu. Premalo se še zavedamo, da je vse šolsko delo brez pravih vzgojnih smernic za nič, kajti pouk in vzgoja sta neločljiva celota. Ne mislim tukaj srednjih šol, kjer so šolski neuspehi še vidnejši in ponekod naravnost katastrofalni, in da leži med ljudsko in srednjo šolo še vedno nepremostljiv prepad, ki se dan za dnem veča in pogloblja, čim bolj se ljudska šola prilagodi sodobnim prilikam in potrebam. Ta prepad se bo večal tako dolgo, dokler ne bodo spoznali merodajni činitelji, da je v nižji srednji šoli dijak tudi še otrok in ničesar več. Toda pustimo srednjo in se vrnimo v našo ljudsko šolo, kjer je naše torišče in naš delokrog. Zanimajo nas šolski neuspehi v naših oddelkih. Kot primer navajam samo dva neuspeha, in sicer enega vzgojnega in enega učnega.

Pri nadzorovanju šol v litijskem okraju mi potoži neka učiteljica: »Ne gre, pa ne gre. Na vse mogoče načine sem se trudila, da vcepim otrokom vsaj trohico čuta soodgovornosti in čuvanja celokupne lastnine, kakor so šolska učila ter samoučila, ki jih nabavlja za vse učence šola, ali vse skupaj je kakor začarano. Otroci tratijo papir in po nepotrebem režejo svinčnike. Čitanke so po komaj enoletni uporabi skoraj vse pomazane in raztrgane. Prav tako delajo otroci tudi s knjigami iz šolarske knjižnice. Grožnje, da si bodo morali kupovati šolske potrebščine sami, ne zaležejo. Starši so v pretežni večini revni, dostikrat še za kruh in sol nimajo. Saj ne vem, kaj naj počnem?«

V neki drugi šoli sem slišal tole pritožbo: »Vsa sem obupana, ker učenci ne ločijo in ne vedo, kaj je merjenje in kaj deljenje. Vse mogoče načine sem že preizkusila, toda zaman. Mislim, da je vzrok ta, ker nočejo misliti (!) itd.« Takih in enakih pritožb je vse polno in ni ga koticčka na celokupnem terenu vzgoje in pouka, kjer se ne bi pojavil kak neuspeh. Za primer navedem samo ta dva, ki nam dovolj jasno kažeta vzgojni ter učni minus.

Človek bi ne verjel, toda resnica je, da imamo okr. šolskega nadzornika, ki zahteva ogromno učno snov že od otrok. Ta pač ne pomisli, da velja za ljudsko šolo: *Non multa sed multum*, in pa: *Natura non facit saltus!* — Uredništvo.

Ako si sedaj zadamo vprašanje, kako odpraviti te neuspehe ter zasukati vse razredno delo v pozitivno smer, tedaj si moramo biti v prvi vrsti na jasnem, kaj in kje so vzroki, da smo želi neuspeh. Ali je temu krivo učenčevo okolje, v katerem živi in raste, ali je krivda na nas samih? Najpogostejši vzrok je navadno premalo spoznavanje učencev, ali da govorim strateško: Sovražnika moramo skoraj bolje poznati kakor samega sebe. Samo nekakšna splošna pripravljenost za spopad še daleč ni vse. Treba je zvedeti in najti vse potankosti, v čem je na primer sovražnik bolj pripravljen kakor jaz, kje me prekaša, vrste edinic in orožja, kje so njegove slabe strani, kakšen je njegov psihološki moment, morala, red in disciplina, kako prenaša zmagó, poraz itd. Zanašati se samo na slavno tradicijo in počivati na lovorikah zmag iz preteklih let ter se udajati iluzijam o nekih neprodornih črtah in podcenjevati nasprotnika, je kruta samoprevara, ki se strašno maščuje, kakor nam ravno kaže današnja doba. Živeti se pravi delati, kajti življenje je večni boj. Brezdelje in lenoba sta uvod v degeneracijo in propast. Zmagovalec, ki se preda veseljačenju in triumfira nad poražencem, je že zapisan svoji usodi. Kajti vsak poraz ne prinaša samo zmagovalcu nekaj dobrin, ampak tudi premagancu. Poraz mu je kakor injekcija, ki ga zbudi iz letargičnega spanja in za čudo — ravno v sili in trpljenju se najbolj krepi samozavest in zupanje v samega sebe. Klasičen dokaz za to so nam ravno Srbi po kosovski tragediji. Kdor torej hoče biti varen ter ne mara presenečenj, ki bi mu jih hotel napraviti sovražnik, ta bo na vse načine poizkušal poizvedeti vse, kar ga zanima. Šele na podlagi takih in enakih informacij se bo pripravil ter oborožil.

Nekako isto velja tudi za učitelja-vzgojitelja, seveda s to razliko, da učitelj nima pred seboj sovražnika, ampak mladino, ki jo naj usposóbi za sprejemanje vseh dobrin, ki so last kulturnega človeka. Če je že v vojaškem smislu spoznavanje nasprotnika tako važno, je za vzgojitelja še dvakrat bolj važno in potrebno, da do podrobnosti spozna izročeno mu mladino. Naj bo učitelj še tako marljiv, naj mu služijo za dnevno pripravo še tako vzorni dnevnik in načrti, naj še tako upošteva načelo koncentracije in aktivnega sodelovanja vseh učencev, *psihе svojih otrok p a n e p o z n a*, je že obsojen, da bo žel v svojem oddelku neuspeh bodisi v tem ali onem primeru.

Ako torej hočemo razvozlati problem učnih in vzgojnih neuspehov, je treba nastaviti sekiro pri korenini. Površno hlastanje ne bo odpravilo zla. Učimo se pri zdravniku! Ako hoče zdravnik zdraviti kako bolezen, se najprej pobriga za vzroke in okoliščine, ki so povzročile bolezen. Ko najde zdravnik vzrok in povode bolezni, bo njegova prva skrb, da jih odstrani ter jim pride v okom. Zdravljenje bo šele sedaj imelo uspeh. Isto velja tudi za učitelja. Če hoče odpraviti neuspehe v šoli, se mora najprej pobrigati ter poiskati vzroke, ki povzročajo motnje ter ovirajo naše delo, šele nato jim zastavimo pot ter jih skušajmo odpraviti.

(Dalje.)

Nova slovenska berila za ljudske šole

V 3.-4. številki »Popotnika« je izšla v marsičem nepopolna in pogrešena kritika beril, ki jih izdaja Banovinska založba. Zato se nama zdi potrebno, da pojasniva gospodu kritiku zadeve, o katerih je slabo ali napačno poučen.

Res sva podpisana sodelovala na književni anketi JUU l. 1936. v Ljubljani. Že takrat pa je bila izražena misel, da novih čitank ne kaže izdati dotlej, dokler ne izide pravilnik k učnemu načrtu za ljudske šole, oziroma dokler ne dobimo novih učnih načrtov. Prav ta misel je bila pozneje izražena na nekem zborovanju oz. skupščini JUU. Ko smo potem čakali leta na nove čitanke, pa jih ni bilo, je med slovenskim učiteljstvom zavladalo prepričanje, da si je redakcijski odbor, oziroma založnica Učiteljska tiskarna osvojila gornjo misel za svojo. Novi učni načrti so bili še v daljni negotovosti, slovenska šola pa je vpila po novih učbenikih za jezikovni pouk in na nove načrte ni mogla čakati. Zato se je Banovinska založba, ki ima nalogo, da regulira književni šolski trg in izdaja šolske knjige tudi tam, kjer privatna iniciativa odpove, odločila, da izda v svoji založbi serijo novih čitank za ljudske šole in je to nalogo poverila avtorjema Slovenskih beril. Ko pa je bil rokopis za Drugo slovensko berilo že pripravljen, je nenadoma izšla pri Učiteljski tiskarni čitanka za 2. razred. (Hudobni jeziki so takrat trdili, da so avtorji Naših knjig, oziroma Učiteljska tiskarna, zvedeli za namero Banovinske založbe in kljub prvotni nameri pohiteli z izdajo, vendar midva tega ne verjameva.) Ob tem dejstvu bi bila sedaj avtorja Slovenskih beril lahko opustila nadaljnje delo in rokopis sežgala. Vendar tega nisva storila iz teh vzrokov: Vsak bo priznal, da je težko zavreči trdo in naporno delo enega ali več let in ga vreči v koš. Drugič pa je bila tu pogodba z založnico, ki se je odločila, da bo svojo serijo vseeno izdala. Konkurenca je vedno zdrava in vedno sta bili v slovenskih šolah v rabi dve seriji čitank: ene je izdala Učiteljska tiskarna, druge — Schreiner-Hubadove — pa Banovinska, oziroma prejšnja Oblastna založba. Monopola si tu ne more nihče prisvajati. S tem dejstvom je računala tudi že anketa leta 1936., ko je padla misel: Če oni (Banovinska založba) izdajo svoje knjige, pa naj jih. Tretjič pa je bilo iz čitanke Učiteljske založbe razvidno, da se ta serija namerava ozirati le na eno panogo jezikovnega pouka, na branje, kar je zgrešeno. Sodobna metodika zahteva, da mora biti jezikovni pouk v ljudski šoli celoten in ne sme ločiti branja od slovnice, pravopisa in spisja. Ob takem pouku ni mogoče v eni uri poučevati samo branje, v drugi samo slovnico itd., ampak mora vsaka ura, oziroma skupina učnih ur, obsegati vse panoge. Zato bi bilo tudi napačno, če bi na primer slovnico posebej poučevali na posebnih zgledih, ampak se mora ta pouk tesno nasloniti na branje, da otrok niti ne čuti, da se slovnice uči. Iz prakse vemo, da se ob takem pouku otroku ne zagnusi čtivo, ampak ga le še bolj vzljubi, ker ga popolnoma razume in se zave lepote besede, stavka in sloga. In kar je glavno: prav na ta način izgubi slovnica svoj trpkí okus in postane učencu eden izmed najljubših predmetov. Mimo vseh pedagoških, didaktičnih knjig in razprav je vendarle končno le praksa oni učitelj, na katerega pouk polagamo največjo tehtnost in nas nobena, še tako lepa fraza tega ali onega kritika ne bo o nasprotnem prepričala (pa menda tudi nikogar drugega, ki zna samostojno misliti).

Če pa mora biti jezikovni pouk v šoli celoten, se mora na to ozirati tudi učbenik, ki je temu pouku namenjen, in če le-ta upošteva poleg branja tudi ostale panoge tega pouka, ni to nikakor njegova hiba, marveč prej njegova vrlina, za kar so dokaz številna priznanja in zahvale, ki sva jih avtorja prejela od učiteljev, ki knjige v šoli praktično uporabljajo.

»Popotnikov« kritik trdi, da je danes učiteljstvo toliko zrelo, da lahko samo oblikuje jezik na leposlovnih tekstih. To bi bilo idealno, če bi imeli res same idealne učitelje, ki se svoje naloge v polni meri zavedajo in jo lahko tudi

v polni meri vršijo. Na žalost pa temu ni tako, zakaj učitelji smo ljudje in vedno smo imeli med večino dobrih in prvovrstnih učiteljev tudi take, ki se svoje naloge ne zavedajo. In takim učiteljem se dostikrat ne ljubi pripraviti se na pouk in posvečati pripravi toliko truda, kolikor ga temeljito izoblikovanje samo enega berilnega sestavka zahteva. Pa tudi dobri učitelji le prepočesto ne posvečajo obravnavi berilnih sestavkov one pažnje, ki bi jo morali, če naj pouk rodi res dobre sadove. So učitelji, ki se ne morejo živeti v dušo otrokovo, in mislijo, da tudi otrok razume, kar oni razumejo. Ni to nikak očitek, zakaj le malokomu je dano, da se more popolnoma živeti v dušo in razumevanje drugega. To je poseben dar, ki je dan le nekaterim, drugi so si ga pa morali šele pridobiti z izkušnjami ob težkem dolgoletnem delu. Veliko pa je tudi učiteljev, ki so pre-zaposleni in jim je pri najboljši volji temeljita priprava na pouk nemogoča. Mislim tu predvsem na razne šolske upravitelje, ki jih duše uradni posli. Tako se zgodi, da otroci v šoli le prečesto berilni sestavek preberejo in ga berejo drug za drugim, da se jim mora v resnici zagnusiti, njegove lepote in zakladov, ki so v njem skriti, pa ne doumejo. Za tako branje pa posebnih učbenikov treba ni; za to nam zadošča vsak časopis in vsak mesečnik. Zato ni in ne more biti naloga šolskega berila, da poda učencu in učitelju samo neko izbiro berilnih sestavkov — mora mu dati tudi podlago in navodila, da lepoto, ki je v teh berilih, tudi doume in se obogati z zakladi, ki so v njih skriti. V berilih skoraj vseh velikih narodov najdemo zato pod sestavki skoraj povsod pripombe in razlage, ki opozarjajo učitelja in učence na posebnosti dotičnega sestavka. Kjer jih ni, so opuščeni le zaradi tega, ker imajo pri narodnih posebne izdaje učbenikov za učence in posebne za učitelje, v katerih je učitelju podan ves metodičen postopek za učbenik, ki ga ima učenec. Slovenci smo že zaradi majhnosti svojega števila od takega idealnega stanja še daleč, zato pa mora imeti učbenik vsaj nekaj navodil za pravo jezikovno oblikovanje. Sicer smo tudi Slovenci v poprejšnjih časih že imeli posebne metodične knjige, ki so prinašale metodične obravnave berilnih sestavkov iz čitank, ki so bile takrat v rabi. Današnji mladi učitelj pa nima prav nobene opore, na katero naj bi se pri pripravi na pouk opiral, razen onega pičlega znanja, ki ga prinese s seboj z učiteljišča.

Priznava, da zapiski in opombe v naših Slovenskih berilih ne izčrpajo vseh možnosti oblikovanja vsakega posameznega berilnega sestavka. Ob tem bi tudi knjiga preveč narastla. Podani pa so napotki, ki jih bo učitelj lahko uporabil, pri tem pa bo še vedno ostalo široko polje njegovi lastni pobudi. Pa tudi učencu so dani napotki za samodelavnost — in to je, kar prav »Popotnik« zadnja leta z vsem poudarkom vedno in povsod zahteva.

Kako potrebne so jezikovne pripombe pri berilih, nam je priča sam g. P., ki še vedno piše »nek (!) predsednik«. — Ljudskošolski učenci ne delajo več takih grozних napak. Obreža se tudi ob besedo »berilo«, ker najbrž ne ve, da je edino berilo prava slovenska beseda za čitanko, ki smo si jo prav po nepotrebem izposodili pri Rusih. Nas nič ne moti, če Breznikov Pravopis dovoljuje obe besedi. Berilo pa je dobilo že davno pri nas svojo domovinsko pravico in nikoli še nismo slišali, da bi duhovnik bral »čitanje in evangelij svetega Marka«.

Glede tako imenovanih miselnih enot smo pa zelo starinskega mnenja, da morajo biti res smiselne, naravne, ne pa narejene in prisiljene ter vklenjene prav v letne čase. Ali je res življenje razkosano na štiri letne čase? To kar nekako diši po Cankarjevem norčevanju: »Schildern sie mir die erste Periode Schillers!« — Podobnih nazorov je bil tudi neki (ne nek!) Komensky, ki je še vedno pravi klasik v pedagogiki in ni nepotrebnih kvasil.

Prav iz teh razlogov nisva in ne bova »vpregala v galejo« duhá in srcá, ker pač ne spadata v kako »novo stvarnost«.

Če pravi g. kritik P., »da so v ostalem dobri sestavki, n. pr. ‚Strojvodja‘ R. (!) Seliškarja« — pa morava midva temu ugovarjati. Kaj pa Cankar, Finžgar, Tavčar, Meško, Stritar itd. itd. — ali ti morda nimajo tudi dobrih sestavkov?

— Kritik hoče namreč »več žalostnega življenja po naših krajih« spraviti tudi v berila.

Iz mrzlih severnih krajev priseljenega svetožalja in raznih ideologičnih razglabljanj pa ne maramo še v ljudskošolskih berilih.

Mimogrede omenimo tudi to: Tretje berilo je imelo tako stroge cenzorje, da je paberkovanje za njimi prav malo uspešno delo.

Na ostale očitke g. P. se nama ne zdi potrebno odgovarjati. Kritik sam pravi, da je to »konkurenčna knjiga« (drugi celo pravijo, da je hudó konkurenčna), zato je razumljivo, da mora biti tudi ocena »konkurenčna«.

Vprašanje pa je, če je taka ocena tudi — pravilna. K. H. in Fr. L.

Ana Galetova

(Prosti spis.)

V drugem razredu ljudske šole nisem imela še nobene prijateljice. S sestrami nisem živela skupaj. V hiši so bili pri igri le dečki moji tovariši. V šoli sem imela za sosedo tiho, tiho deklico. Med poukom nikoli ni spregovorila in nezaupno je tiščala pivnik na svoj zvezek. V odmorih je grizla košček kruha in gledala skozi okno. Jaz pa sem si želela velike in vesele družbe. Našla sem jo na šolskem dvorišču, kjer smo se vse lepe dni lovili vsi živi otroci iz vseh razredov.

Na poti iz šole sva se vračali skupaj z Milko. Milka je bila moja sošolka, malo starejša, a slabo nadarjena. Ukazali so mi doma, da jo moram spremljati. Sicer je bila pa pot do doma kratka, mnogo prekratka, da bi otrok našel otroka. In Milka je videla le predmete in njihovo barvo. O vzrokih in posledicah se ni pogovarjala nikoli. Saj sem jo imela rada, toda to čustvo bi se lahko imenovalo usmiljenje. Milkina mama mi je bila hvaležna za spremstvo. Večkrat me je skrbno povprašala, kako je s hčerko v šoli.

»O, že gre,« sem stalno odgovarjala, četudi sama nisem prav vedela, kako gre.

Vse velike skrivnosti, ki jih je polna otrokova duša, in vse velike uganke, ki jih je poln svet, pa so ležale v mojih igračah in čakale boljših časov.

Pozimi enkrat je učiteljica napisala na tablo:

Moja prijateljica.

(Prosti spis.)

Potem nam je povedala, kaj je to, prosti spis. Vsakdo napiše, kar hoče, o svoji najboljši prijateljici. »Zdaj pa začnite!«

Pred menoj je ležal zvezek. V rokah sem držala namočen peresnik. V meni praznota.

Torej prijateljica se imenuje tisto, česar nimam. In kako vendar, da nikoli nisem mislila na to, da jo moram imeti? Pa če bi jo morala izbrati? Zdajle? V tem trenutku? Koga bi izbrala?

O, biti bi ne smela taka, kot sem jaz! Ne bi se smela vse odmore poditi po šolskem dvorišču. Pametno bi morala gledati in stopiti k meni: Ančka, čuj, ti si kakor fant! Sedi raje malo k meni, pa se pogovarjajva! In jaz bi jo ubogala. O, zanjo, za prijateljico bi dala vse, bi žrtvovala tudi odmor. In potem bi jo kdaj povabila na dom k svojim igračam in bi bil dan kakor kratka minuta. Moji pa bi rekli: Le še naj pride. Dobra deklica je...

Učiteljica me je gledala. Zmotila me je iz sanj.

»Vidim,« je rekla, »vidim, da nekatere ne morete začeti.«

Vzela je v roke papir in je brala:

»Moja najljubša prijateljica je Romanka. Najbolj pridna deklica je v šoli. Ima črne lase, katerim se dobro prilega rdeč trak. Tudi oči ima črne. Vedno pride snažna v šolo. Nohte ima vedno čiste. Vedno se smehlja. Rada imam Romanko.«

Vsi smo se ozrli v drugo klop, kjer je sedela sošolka Romanka. Imela je črne lase in v njih rdeč trak. Imela je črne oči, čiste nohte in se je smehljala. Ne vem, ali so vsi otroci čutili ali samo jaz, da je nekaj hudo narobe. Romanka je v razredu vedno — ne vem zavoljo česa — izjema. Najpridnejša je, četudi so drugi še bolj pridni. Smehlja se, a dobrote ni v tem smehljaju.

V razredu molk.

Učiteljica nato: »Seveda, vsem ni Romanka najboljša prijateljica. Nekaterim že. Drugim pa kakor druge. Druga nima črnih las. Ima lahko zlate lase, katerim se prilega moder trak.«

V meni še večja praznosta.

Prilega se, prilega se, mi je tolklo v glavi. Tako naj si torej opišem prijateljico. Torej bi jaz naredila veliko neumnost, če bi pisala, kakšno si želim.

Kaj naj zdaj?

Ozrla sem se po razredu. Zagledala sem Milko. Sedela je daleč za menoj. Oči so ji žarele in nepremično me je gledala. Vedela sem, da bo napisala spis o meni. Vedela sem tudi, da me po tihem prosi: ali mi boš vrnila? Tesno mi je postalo.

Da bi jo zapisala?

Milko?

Ampak ona vendarle ni pridna učenka. Da je najpridnejša, bi pa sploh ne smela napisati. Nima ne zlatih in ne črnih las in v laseh nikoli nobenega traka. Nohte si grize. Malo težko govori. Kaj naj napišem? Vročje mi je postajalo. Zvezek je bil še vedno prazen. Vse učenke so pisale. Učiteljica me je spet in spet pogledala. — Najraje bi ušla.

Tedaj se je roka kar sama zgánila in zapisala:

Moja najljubša prijateljica je Romanka. Najbolj pridna učenka je v šoli. Ima črne lase, katerim se dobro prilega rdeč trak. Tudi oči ima črne. Vedno pride snažna v šolo. Nohte ima vedno čiste. Vedno se smehlja. Rada imam Romanko.

Spis je bil kakor povodenj in jaz kakor utopljenka. Bolelo me je srce. Ko smo vse končale, je učiteljica vprašala:

»Ali je lepo pisati prosti spis?«

Odkimala sem.

Ko sva se vračali z Milko iz šole, me je vsa srečna prijela za roko:

»Midve sva prijateljici.«

Molčala sem kakor velika grešnica. Moj spis, moj prvi prosti spis je bil zapisan v črno knjigo.

Kdo je kriv?

Listek

Fr. B. Vaněk

V prelepi samoti

Gospod nadučitelj Zahalka

I.

Najsi bi slavček kje nad potokom še tako lepo zaĝostolel, bi nazadnje vendarle od sladke pesmi utrujen umoknil; in tudi ta leševski potoček, čeprav se zdi, da se igračka in poskakuje brez prestanka, poleti nekajkrat usahne in pozimi zamrzne.

Toda ta kremešniški gospod nadučitelj? Sam ljubi Bog vedi, kje se je vzelo to veselje v njem! Kakor bi zanj ne veljal prirodni zakon, da takoj za pomladjo pobira stopinje poletje in zopet za njim pritiska mrzli sosed. In tudi ko mu je jesen narisala peti križ na hrbet, se je v njem smejala mladost, vsa razposajena in neugnana.

Bil je posebjeno veselje. Njegov dovtip je bil vedno pripravljen, da se zaleti kot strelica, ki pa ni pomočena v strup. To njegovo orožje je bilo vedno viteško. Mogel bi ga nabrusiti s sarkazmom, z ironijo, mogel bi igraje kogar koli ponižati in sebe povišati. Toda tega ni hotel; njegov humor ni bil moderen, izhajal je iz stare šole Rubeševe in prinašal samo veselje in vedrost.

Ta svoj božji dar je postavil popolnoma v službo svojega Kremešnika. Lahko bi se zabubil v svojo šolo in skozi okno kukal na negotove potnike, izletnike, ki se razgledavajo po samoti kakor izgubljene ovce, tople besede lačni. Taka sebičnost se mu je v dušo zastudila.

Vsak trenutek pride iz šole pod lopo ali k lini, gleda bistro kot orel, posluša, za hip pridržuje dih, če kdo ne stopa gori, če gozd ne zaživi v pesmi ali besedi. In brž ko ugotovi človeški korak, pohiti naproti, maha s svojim starim klobukom, zove vsakogar — malo da ga k srcu ne privije.

Bil je to otrok prirode; vtisnila mu je ves svoj pečat, ker jo je ljubil in v njej preživel nekaj desetletij.

Tistemu, ki označuje človeka po družabnih pravilih, bi se ne zdel vedno urezan po zadnjem kroju gospe mode. Toda to je bila njegova prednost.

Narava je lepa, kadar ni ponarejena. Takisto njeni otroci. Njegova samorasla vzgoja brez afektacije in narejenosti v govorjenju, vedno prozorna kot voda v čistem studencu, se je dobro prilegala okviru deviške prirode in mu pristajala bolj kot katerikrat pritepeni modernizem, položen v obleko ali v vedenje ali v domišljavo hišo.

Bilo je mnogo teh, ki so se mu čudili, kako neki je zašel v takšno samoto in zakaj se ne mara povzpenjati po družabni lestvi. Toda ti Zahalke niso poznali.

Ni hrepenel po umetniških galerijah; zdele bi se samo posnetek njemu, ki se je mogel vsak dan do sita nagledati vse lepšega originala, katerega je sam Stvarnik naslikal in v katerega je vnesel toliko nedosegljivih lepot. Ko se je v skalovju zagledal v temne prepade in brezna in potlej zopet v modrikaste dalje, obrobljene s Stražištem, Choustnikom, z Železnimi gorami, Blanikom in s Šumavo, ko je videl skoraj polovico Češke pri svojih nogah, tedaj je vzrastel z veličastnim Křemešnikom in bi ne menjal niti s kraljem na prestolu.

Tudi godbe ni bil zaviden, s katero se je ponašalo mesto. Njemu je bila dovolj simfonija gozda, ko mu je zarana jelo prepevati tisoče pevcev in gostolelo do večera; njemu so zadostovale uspavanke, s katerimi so se ob večerih sklanjale srebrne breze nad svojimi otroki in jih zazibavale v sen; njega so mikale pravljice, ki so jih na jesen skrivale praproti v smaragden mah, da bi v njem spomladi zopet zacvetele sveže in polne čara.

Křemešnik je bil ves njegov svet. Křemešnik, katerega so vsi hribi in vrhovi jugovzhodne in srednje Češke in zapadne Morave priznali za svojega vladarja in ki se je sicer tako skromno oziral v daljne kraje, gozdove in nižine, kakor bi jim ne bil sosed, kakor bi ga tu ne bilo. Morda zato, ker je bil sam pokoren služabnik nekoga višjega: ker je nosil na svojem temenu cerkvico sv. Trojice.

Zahalki ni bilo treba hrepeneti po družbi. Spominska knjižga Odbora Kluba čl. turistov, prenapolnjena s podpisi, bi lahko povedala, koliko tujcev se je ustavilo pri njem, dragih in odličnih; mnogo več, kot jih je šlo skozi vrata marsikaterega mesta.

Mesto tega je rad opazoval življenje, urejenost in delo svojih čebel; govoril je z njimi kakor z otroki, ko jih je učil in puščal iz šole.

Ni poznal samo po videzu svojih drozgov, svojih kosov, penic, taščic, detljev in drugih gozdnih operjencev; poznal jih je tudi po njihovem letu, petju in kljuvanju; poznal je dobro, da-li se njegov pevček igračka, če izraža hrepenenje, ali tuğuje ali se jezi.

In ko bi se kdo z njim poskusil ter ga povpraševal ne le po vrstah rastlin, marveč še posebej o vrstah mahov, lišajev, zanimivih zaradi svojega sožitja z glivami, bi dejal, da je njegova kodrasta glava živi herbarij.

Tudi rudnin ni zanemarjal, čeprav se v njih ne pretakajo vali življenja; svojim prijateljem je izvil predale z lepo zbirko kamenin, kot živcev, kršcev, sijajnikov, kremenov, rul in skrilavcev.

Poznaval je prirodo ne le z očmi, ki jim zadošča površje in lupina; zaživel se je v dušo prirode, v njene skrivnosti in krasote in našel v njej vrelce neizčrpnih radosti.

Zato jo je imel rad in zato je bil v samoti zadovoljen.

Šolarska knjižnica

(Konec.)

Robinzon Crusoe. Br. 10 din.

Rotman: **Bratec in sestra**. Br. 12 din.

Rotman-Levstik: **Janko in Stanko**. Vez. 12 din.

Rotman: **Kralj Debeluh in sinko Debelinko**.

Rotman: **Prigode gospoda Kozamurnika**. Vez. 12 din.

Rotman-Levstik: **Princeska Zvezdana**. Vez. 12 din.

Sinček Snegulčice pri palčkih. Kart. 6 din.

Slike iz pravljicne dežele. Vez. 16 din.

Šnuderl Makso: **Mali risar**. Vez. 20 din.

Štirje fantje muzikantje. Br. 6 din.

Trnuljčica.

Vinko, počasi. Br. 25 din.

Vlak prihaja. Kart. 6, lep. 10 din.

Volk in sedem kozličkov.

2. Pesmi

Bačič Božo: **Belokranjske otroške pesmi**. Vez. 4 din.

Bevk Fr.: **Malčki in palčki**. Br. 10 din.

Bevk Fr.: **Pastirci pri kresu in plesu**. Vez. 16 din.

Bohatta Ida: **Rožni venec**. Vez. 17 din.

Bohatta Ida: **Zdrava Marija**. Vez. 19 din.

Brezovnik Anton: **Zvončki**. Br. 15, vez. 22.50 din.

Beltram Lojze: **Pesmi za malčke**. Vez.

Čika Jova-Zmaj: **Kalamandarija**. Vez. 10 din.

Čika Jova-Zmaj: **Pisani oblaki**. Vez. 10 din.

Gaspari Oton: **Oče naš**. Vez. 24 din.

Gaspari-Košir: **Sijaj, sijaj soncece**. Zbirka koroških popevk. Vez. 3 din.

Grošelj Marija: **Mladi rod za god**. Br. 12, vez. 20 din.

Jekl Josip: **Zvezdice**. Vez. 5 din.

Jezernik Marija: **Vesele uganke**. Vez.

Jerajeva Vida: **Iz Ljubljane čez poljane**. Br. 8 din.

Karadžič-Gradnik: **Narodne začetke**. Br. 12 din.

Möderndorfer V.: **Koroške uganke in popevke**. Br. 12, vez. 20 din.

Krylov-Vdovič: **Basni**. Vez. 30 din.

Kržišnik J. M.: **Male pesmi za mladino**. Br. 2 din.

Kunčič Mirko: **Mlada njiva**. Vez. 36 din.

Lenthe Mac John: **Modri Janko**. Vez. 20 din.

Lovšin Franjo: **Veseli pastirčki**. Br. 3 din.

Misijonski stric: **Stric Jaka**. Br. 5, vez. 10 din.

Pesjakova Lujiza: **Pesmi za mladino**. Br. 12 din.

Flere P.: **Prispevke slovenske narodne pesmi**. Br. 4, vez. 6 din.

Ravljien Davorin: **Grajski vrabec**. Br. 4, vez. 8 din.

- Rehar Radivoj: **Koromandija**. Br. 12, vez. 16 din.
 Samec Janko: **Za naše male**. Br. 8 din.
 Stegnar Srečko: **Čestitke mladine**. Vez. 3.50 din.
 Strniša G.: **Uganke**. Vez. 16 din.
 Širok Karol: **Kapelica**. Vez. kart. 30 din.
 Širok Karel: **Polžja hišica**. Br. 12 din.
 Utva: **Kragulčki**.
 Albreht Ivan: **Vilinske gosli**. Br. 12, vez. 16 din.
 Zbašnik France: **Drobne pesmi**. Vez. 12 din.
 Žgur Fran: **Pomladančki**. Br. 12 din.
 Zupančič Oton: **Ciciban**. Vez. 60 din.

Pripovedno slovstvo

Adamič Arnošt: **Dva mimo smrti**. 1934, br. 20 din. Mladinski roman za odraslejšo mladino. Zgodba iz zadnje svetovne vojne. Dva dečka sta bežala za srbsko armado, ki se je umikala preko balkanskih gora. Je to domoljubna povest, polna napetega pripovedovanja, jezik in slog pa sta še precej neokretna. Za otroke od 12. l. dalje.

Adamič Arnošt: **Ljudje v viharju**, 1940, br. din. Zgodba iz zadnje svetovne vojne. Opisuje upor slovenskih vojakov v Kodroipu v Italiji, zlom avstrijske vojske in povratek v svobodno domovino. Domoljubna povest, ki pa je precej dolgočasno pisana, na nekaterih mestih tudi surova v izrazih. Za odraslejšo mladino od 12. l. dalje.

Ahačič Marija: **Trije tički**. S slikami. Vez. 18 din. Pravljica povest o sladkosnedi Taci, o leni Maci in grabežu Lukeu. Ljubka zgodba, napeto pisana. Jezik ponekod neokreten. Od 7. leta dalje.

Afanasjev-Orožen: **Ruske pravljice**. 1930, br. 15 din. Zbirka pravljic, največ živalskih, ki so po motivih nam Slovencem izvečine že znane. Jezik je ponekod nekoliko okorel. Dobra knjiga za otroke od 8. leta dalje.

Afriške narodne pripovedke. Zbral Erjavec Fr. 1924, br. 6, vez. 8 din. Vsebinsko so te pravljice našemu občutju ponekod tuje, vendar jih bo mladina rada brala. Jezik je dober. Od 10. leta dalje.

Alešovec Jakob: **Avstrijska ekspedicija v Severnem ledenem morju l. 1872—1874**. Potovanje s hrvatskimi mornarji na skrajni sever. Poučna povest, jezikovno nekoliko zastarela. Izšla l. 1907. Od 12. leta dalje.

Albreht Ivan: **Bisernica. O srečnem krojaču. Vilinske gosli**. Pravljice za najmlajše. Jezik je lep. Od 8. leta dalje.

Amicis E.: **Srce**. Prevela Janja Miklavčičeva. 1929. Vez. 30 din. Zbirka poučnih črtic, prevedene že na vse svetovne jezike, polne lepih, plemenitih misli in naukov. Slog in jezik sta precej trda. Za mladino od 10. leta dalje.

Andrejka Rudolf: **Po lepi Sloveniji**. 1935, br. 4 din. Opis Ljubljane in Maribora. Jezik dober. Od 10. leta dalje.

Beecher-Stowe: **Koča strica Toma**. Prev. Grahor O. 1934. Br. 15, vez. 20 din. Znana povest, prevedena skoraj že na vse jezike, ki slika kruto trpljenje sužnjeva na ameriških farmah in plemenito delo strica Toma. Živahno napeto pripovedovanje, prevod je dober. Od 12. leta dalje.

Zupanc Lojze: **Belokranjske pripovedke**. S slikami M. Gasparija. 1932. Vez. 8 din. Dobra izbira, čist jezik. Od 8. leta dalje.

Bertelli-Pengov: **Jurček Kozamurček — mravski car**. 1927. Br. 16, v. 24 din. Lepa pravljica o dečku, ki je postal mravski car. Živahno pripovedovanje, lep jezik. Od 10. leta dalje.

Bevk France: **Lukec in njegov škorec**. 1931. Br. 8 din. Zgodba dečka, ki je šel z materjo za očetom v Argentino. Njegovi doživljaji na morju in v tuji deželi. Smešne zgodbe njegovega spremljevalca škorca, ki ga je deček vzel s seboj na dolgo pot. Napeto pisana povest, lep jezik. Za otroke od 10. leta dalje.

Bevk Fr.: **Pastirci**. 1935. Br. 4 din. Opis življenja vaških pastirjev.

Poročilo o VI. mednarodnem kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani 1939. Uredila Ivan Martelanc in Josip Premrov. Ljubljana 1940. Broš. 40 din, vez. 55 din. Naj nam urednika oprostita, da poročamo sicer malo pozno, pa vendar še dovolj zgodaj za tako važno knjigo, kakor je poročilo o mednarodnem kongresu KK.

Kakor je izšlo pred leti poročilo o sijajno uspelem evharističnem kongresu, tako smo dobili tudi poročilo o poteku kongresa KK. »Poročilo« je razdeljeno na tri dele. V prvem delu podajata avtorja potek vseh svečanosti od prihoda papeževega legata do sklepne svečanosti na stadionu. Na kratko je podana v tem delu tudi zgodovina kongresov KK.

V drugem, mnogo obširnejšem delu so priobčena vsa predavanja v slovenskem jeziku, ki so jih imeli razni tuji in domači delavci za obnovitev sveta v Kristusu. Po besedah knezoškofa dr. Gregorija Rožmana je bil namen kongresa: »Vse obnoviti! Obnoviti je treba, kar je zastarelo, obolelo, da ne more vršiti od Boga postavljenega namena.« Temu namenu sledi niz govorov na študijskih dneh kongresa, v katerih je podanih mnogo misli o potrebi krščanskega preporoda, o vzgoji novega nramnega človeka. Ker vsega tega dela duhovščina ne zmora, zato je navezana na pomoč laikov. Kako laik lahko sodeluje pri obnovitvenem delu krščanskega preporoda, o tem se je predavalo tretji študijski dan. Ker se je posvetil ves dan temu vprašanju, je razvidno, kolike važnosti polaga Cerkev na delo laikov. Prav v teh predavanjih bo našel sleherni učitelj mnogo napotkov za delo v farnem občestvu, za složno sodelovanje s hierarhijo, kakor tudi prelepe misli o apostolatu laikov ali o silni moči in vplivu živih zgledov krščanskega življenja. Vsa predavanja zaključuje proglas mednarodnih kongresov Kristusa Kralja in resolucije, ki se obračaje na ljudi vsega sveta, »naj bodo kakor bratje, enaki v pravicah v duhu Kristusovem, in naj združijo svoje moči v blagor posameznega naroda in človeštva sploh. Prevara, goljufija in vsako nasilje morajo biti strogo prepovedani v mednarodnem življenju, pa tudi v življenju posameznikov.« Nujna molitev in goreča prizadevanja vseh Kristusovih učencev po vsem svetu morajo stremeti po udeležitvi oporoke našega Gospoda: »Da bi bili vsi eno«.

V tretjem delu je podano poročilo o slovenskem zborovanju. Priobčena sta govora in resolucije, po katerih naj bi se vršil krščanski preporod slovenskega človeka. Škoda, da manjkajo resolucije, ki bi se nanašale na menjalno pravičnost.

Knjigo krasi številni (121) fotografski posnetki kongresnih svečanosti, posameznih osebnosti, govornikov in svečane okrasitve Ljubljane. Opremo knjige je oskrbel inž.

arh. Vlado Gajšek, natisnila jo je Jugoslovanska tiskarna.

Naj bi ta knjiga ne bila samo poročilo, ampak »kakor zakladnica, iz katere bomo zajemali prava načela in zdrave smernice v srečnih dneh in temnih urah preskušeni,« kakor pravi v posvetilu ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman. S tem je tudi knjiga pravilno označena in naj nikogar beseda »Poročilo« ne zavede, da bi šel mimo tako bogate knjige. Vsakomur bo prav prišla, posebno še učitelju. L. D.

Griša Koritnik: Izpod moje polhovke. — Samozaložba. — Ljubljana 1940. Skromni in tihi kulturni delavec Griša Koritnik je zopet izdal knjigo, ki je prav priporočljiva za mladino. Prijetni pravljичni motivi bodo še vedno najbolj privlačni za mladi svet. »Povest o kralju Hudovanu« ima vse znake dobre pravljice in je pisana prav napeto, z mnogimi presenetljivimi dogodki. Glasi se kot narodna pravljica.

Prijetno se vrste med pravljичnimi motivi realistične zgodbe. V njih je marsikako zdravo jedro in življenjska modrost, brez vsiljive tendence, pa vendar vzgojno. Posebno ugodno vpliva tudi prijetna šegavost.

Konec vsake zgodbe je kratka pesem, ki je miselno povezana s prejšnjo zgodbo.

Koritnik piše klen jezik in ima vzoren slog. Zato je knjižica tudi iz teh ozirov zelo priporočljiva za mladino in naj bi ne manjkala v nobeni šolarski knjižnici. Fr. L.

Prof. Stanko Bunc: Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika. — Jugosl. knjigarna v Ljubljani 1940. Str. 152. Cena 36 din.

Taka priročna knjiga — ki jo lahko nosiš tudi v žepu s seboj — nam je bila že dolgo časa zelo potrebna. Kdor koli ima opravka z jezikom, bodisi pisatelj, časnikar, učitelj in tudi drugi izobraženci, ne more imeti vedno pri sebi Breznikove Slovnice, pa tudi veljavni Slovenski pravopis ga ne reši v vsakem primeru zadreže. Zato bo gornje Bunčevo delo odlično služilo svojemu namenu. V njem najdeš na kratko in pregledno vse, kar moraš vedeti o slovnici, pravopisu in pravorečju ter stilistiki slovenskega knjižnega jezika. Knjižica ima torej v prvi vrsti praktičen namen in bo še posebno dobro služila onim, ki se hočejo pripravljati za izpite. Na koncu je namreč okrog 170 vprašanj za ponavljanje slovnice.

Knjiga ima 9 poglavij: uvod (splošno o jeziku in narečjih s pridejanjem zemljevidom slovenskih narečij), glasoslovje, oblikoslovje, besedotvorje, skladnja, pravopis, pravorečje, stilistiko in ponovitev slovnice po vprašanjih. Snov je pregledno urejena.

Kakor Breznik-Ramovšev Pravopis, tako bi moral imeti tudi ta Pregled slovnice vsak učitelj na svoji mizi, ker spomin le lahko popusti. Delo prav toplo priporočamo.

Fr. L.

Poročila družbenih podružnic

1. Podružnica SD za ljutomerski in ptujski okraj v Ptujju ima 62 članov(ic); med njimi 3 profesorje, 2 veroučitelja, 1 meščanskošolskega upravitelja in 1 meščanskošolsko učiteljico. Med letom je pristopilo 12 članov(ic), izstopilo pa 9 zaradi premestitve.

Opravljeni zapisnik izkazuje doslej 80 števil.

Centrali smo poslali 100 din za Jakličev dom.

Dne 24. septembra se je udeležila naša podružnica spominke svečanosti v Mariboru, ki jo priredi vsako leto mariborska podružnica na čast očetu slovenske šole Antonu Martinu Slomšku. V oktobru nismo mogli zborovati zaradi vsem znanih ovir. Novembra so bili nekateri naši odborniki še na orožnih vajah. Občni zbor smo torej imeli šele 3. decembra. V decembru smo pohiteli tudi na božično zborovanje SD. Januarja in februarja se nismo mogli sestati zaradi hude zime, ker ima večina članov(ic) neugodne prometne zveze. Naš prvi sestanek v tem letu je bil 3. marca v Ormožu. V marcu smo se nadalje udeležili velikonočnega zborovanja. Dne 4. maja smo priredili zborovanje z učnim nastopom pri Sv. Urbanu. V juniju smo nameravali zborovati v Ljutomeru, po zborovanju pa pohiteti k Jeruzalemju. A je vse odpadlo zaradi izrednih razmer, ki so takrat vladale.

Odbor je imel dve redni seji. Sad podružničnih sej so bili razni utemeljeni predlogi in sklepi, ki smo jih poročali glavnemu odboru.

Predavanj je bilo 5: g. prof. Jožko Babšek je vodil razpravo o naši krvi v tujini; č. g. prof. dr. Stanko Cajnkar je razlagal resolucije slovenskega zborovanja na KKK v Ljubljani in govoril o maščevanju resnice; g. sr. š. nadz. Rafael Zazula je dvakrat predaval o komunizmu; š. upr. g. Alojzij Pihler pa je imel učni nastop o fosforju z referatom o fosfatih kot rastlinskem hranivu.

V vsem poslovnem letu smo po možnosti delovali po navodilih, ki nam jih je dala naša centrala v svoji 1. okrožnici.

Centrala je vedno hitro in ugodno poslovala, kadar smo jo prosili za intervencijo, za kar se ji v imenu ptujske podružnice najiskrenejše zahvaljujem.

Bog živi!

A. Majhen, predsednik.

2. Zaradi bolezni predsednika Petjeta Ignacija pošiljam kot njegov namestnik poročilo o delu, ki ga bo izvršila podružnica za krški in brežiški okraj v letu 1941.:

Podružnica bo priredila tri zborovanja z različnimi predavanji. Izvršila se bosta dva vzorna nastopa (Fister France in Ana Gale). Zelo zanimiv bo nastop učitelja odnosno šol. upravitelja Fistra iz Sv. Križa, kjer nam bo podal vzgled za prirejanje sestankov, na katerih naj sodelujejo pri proučevanju aktualnih problemov vsi činitelji: otroci, učitelji in starši. Prav gotovo bo zanimiv tudi nastop učiteljice Galetove na Vidmu.

Na zborovanjih bomo razpravljali o predlogih za izpremembo zakona o ljudskih šolah, o novejši pedagoški literaturi, o naših leposlovnih mladinskih listih in knjigah ter o naših organizacijskih zadevah.

Gojili bomo tovarštvo, ki združuje in navdušuje katoliške učitelje za Slomškove, Jegličeve, Krekove in Koroščeve ideale.

Bonča Leopold.

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA
PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI

HHRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

LJUBLJANA
KOČEVJE
MARIBOR
CELJE

VLOGE OBRESTRUJE PO NAJVIŠJI OBRESTNI MERI
CENENA POSOJILA DAJE NA REDNO ODPLAČEVANJE

ZA NJENE VLOGE JAMČI **DRAVSKA BANOVINA**

Mestna hranilnica ljubljska

je

največji slovenski pupilarnovarni denarni
zavod

Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe

Za vse vloge in obveze hranilnice

jamči

Mestna občina ljubljanska